

Psalmbokens textrevision.

När kyrkomötet den 10 november 1936 efter en både intensiv och extensiv tvådagarsdebatt antog särskilda utskottets förslag till en ny svensk psalmbok, hade blott halvannan månad förflutit, sedan det sista kommittéförslaget överlämnades till ecklesiastikministern (Engberg) och allmänheten. Den senare intressenten hade därför knappast haft tillfälle att sätta sig in i och bedöma detta s. k. septemberförslag (Rodhe-Fogelqvist-Björkquist), som därför också i stort sett undkom det sedan februari samma år ytterst vaksamma, mångstämmiga och kritiska psalmboksintresset landet runt. Förslaget utgjorde visserligen resultatet av ett ingripande, varmed ecklesiastikministern (Andrae) avsåg att uppfånga och saken till godo omböja all den kritik, som med rätt eller orätt hade kastat det s. k. februariförslaget (Eidem-Aulén-Ahnlund-Beskow-Liedgren) sånär över ända; septemberförslaget blev ock i viss mån ett led i denna kritik, men i vad mån det självt hade lyckats att komma närmare ett allmänt godtagbart förslag, hann som sagt menigheten ingalunda bedöma.

Det blev i stället det ovannämnda särskilda utskottet, som alltifrån kyrkomötets början fick släppa lös sin sakkunskap och smak på detta sista departementala förslag. Det är omvittnat, att utskottet (ordinarie: Rodhe-Aulén-Andrae-Thölén-Jonzon-Björkquist-Göransson-Lagerfelt) arbetade på sin uppgift under en alltmer »inspirerad stämning», och det lyckades också framlägga ett enhälligt förslag »till en fullt utarbetad psalmbok.» Även i plenarbehandlingen röjdes snart en likartad stämning, och det gör ett egendomligt intryck att finna biskop Einar Billing, som annars mer än någon hade kyrkomötets öra, i denna sak stå så gott som ensam på avslagslinjen. Glädjen över att man till sist efter ett koncentrerat och endräktigt arbete skymtade en definitiv lösning av en fråga, som kunde sägas hava stått på kyrkomötets dagordning alltsedan begynnelsen, nämligen ända från år 1868 — denna glädje, försatt med en dosis ängslan över att, om nu intet skedde, hela saken åter skulle rinna ut i det alldeles ovissa, övervann både motstånd och betänkligheter och tog sig uttryck i högst ovanliga voteringsiffror: 52 för och 2 emot.

Beslutet avsåg som nämnt ett fullt detaljerat utskottsförslag och uppfattades åtminstone av allmänheten så, att härmed en fix och färdig psalmbok frambars till Konungen för gillande och stadfästelse. Hur denna psalmbok tog sig ut, visste emellertid inga andra än de få experterna på kyrkomötestryck.

Men ännu återstod ett stycke väg. Det visade sig, att psalmbokens rent textuella gestaltning enligt utskottets betänkande icke skulle innefattas i kyrkomötets beslut, vilket ock innehöll en passus angående fortsatt arbete med denna »detalj.» Kungl. Maj:t bemyndigade fördenskull tre psalmbokssakkunnige (Andrae-Aulén-Fogelqvist) att slutföra denna redigering — ett arbete, som drog ännu ett år och utfördes »i intimt samarbete» med statsrådet Engberg, vilken därefter egenhändigt utbytte en psalm av Björkquist mot en annan av Rönnegård samt i en Wallinpsalm (86:2) återinförde originalets lydelse. Sakkunnige avlämnade sitt verk den 18 november 1937, och den nya psalmboken blev den 26 i samma månad av Konungen gillad och stadfäst. Därefter arrangerades ett slags uteslutande privilegium för Diakonistyrelsens bokförlag att förlägga psalmboken, och först framemot jul kunde menigheten börja bekanta sig med densamma.

Sakkunnige hade som sagt egentligen till uppgift att svara för textformen. Att de därvid funno nödigt att här och där ändra även innehållet i kyrkomötets beslut, med avseende på en och annan hel psalm och ännu oftare på enstaka psalmverser, var, om icke oantastligt, så dock försvarligt¹). Att man i fråga om nutida psalmer ävenså med viss frihet — och stundom i samråd med författarna — tillät sig företaga »ingående retuscheringar», var ännu mindre anmärkningsvärt. Men när det gällde psalmbokens egentliga stomme, arvet från Wallin, skulle sakkunnige hålla sig inom gränserna av en »filologisk efterprovning», vilket enligt en under psalmboksfrågans vidlyftiga dryftning allt allmännare vedertagen grundsats icke kunde innebära mera — eller mindre — än ett krav på ett noggrant återgivande av den Wallinska psalmbokens original- och normaltext; med filologi kunde m. a. o. i detta fall rimligtvis ej förstås annat än textkritisk akribi och emendation.

---

1) Uttryckligt och hjärtligt måste dessa sakkunnige tackas för att de återinförde Eklunds översättning av Gerhardt n:o 523 Med tacksam röst och tacksam själ — en av psalmbokens allra yppersta.

Emellertid hade i debatten också förekommit krav på utslätningar i lättbegriplighetens och folkskoleprosans tecken (av typen: Som fåglar små, när dundra må — ändrat till: när dundren gå!); och de sakkunnige ansågo sig också befogade att gå något längre i språklig modernisering än februariförslaget. Redan på denna punkt blev således principen om trohet mot den Wallinska texten betänkligt genombruten.

Och när omsider annan sakkunskap än redaktionskommitténs kom åt att granska verket, gjordes en annan, verkligt komprometterande upptäckt:

Förste bibliotekarien i Lund doktor Bror Olsson konstaterade i en artikel i NDA 29/1 38, att den nya psalmbokens författarregister innehöll en mängd grova misstag och onöjaktiga upplysningar, vilka utan vidare hade övertagits från äldre författarregister men givetvis borde ha granskats och rättats. I ett genmäle i SvD erkände de sakkunniges sekreterare, kanslissekretären doktor Gustaf Ödmann, felaktigheterna men ursäktade dem med att man ej »haft någon som helst uppgift att undersöka riktigheten» av de gamla författarnotiserna. Dr Olsson påpekade i en artikel i Svensk Tidskrift (1938:2) det ohållbara i detta försvar samt yppade i samband därmed även vissa tvivel på omsorgen vid själva psalmtextens redigering. Som belägg angav han en förvanskning i n:o 586:2, där den äkta Wallintexten bjöd: »Jag vet, att du, som nådelig av dem som voro givna dig ej någon har borttappat, blödde, dödde...», medan den nya psalmboken här hade ett gammalt tråkigt och fult feltryck: »Jag vet, att du så nådelig av dem som voro givna dig ej någon har borttappat; blödde, dödde...» Dr Ödmann försvarade då i ett nytt inlägg i SvD denna senare läsart med att den förefanns i en antikvaupplaga hos Gadelius av år 1819, vilken sakkunnige således tydligen hade ansett och anlitat som Wallinsk normalupplaga.

Här lämnades nu en blotta, som dr Olsson med allt skäl avslöjade och attackerade. Han uppvisade i en insändare i SvD, att Wallin själv i ett cirkulär från Västerås domkapitel uttryckligen hade angivit en under pressen liggande frakturupplaga hos nämnde Gadelius såsom normalupplaga, vilken »är till sin beskaffenhet anordnad af Kongl. Psalmboks-Comitén, som också vakar öfver dess felfria och noggranna tryckning.» Och till yttermera visso kunde dr Olsson härvid stödja sig på vårt 1800-tals ojämförlige hymnolog, J. W. Beckman, vilken tydligt nog angav och i sitt

monumentala psalmverk följde samma frakturupplaga såsom den normerande. SvD sökte i en replik göra gällande, att Beckman i denna fråga vore desavouerad av vårt 1900-tals främste hymnolog, Emil Liedgren; men tidningen råkade ut för det missödet, att Liedgren själv utan något förbehåll erkände, att han, dock till dels missledd av Universitetsbiblioteket i Uppsala, hade varit okunnig om frakturupplagan samt att denna obestridligt borde tillmätas auktoritet som normalupplaga. SvD betäckte sitt nödtvungna återtag med en psalmbok i praktband och försedd med Carl XIV Johans namnchiffer, vilken av 1819 års psalmbokskommitté hade högtidligen överlämnats åt högstdensamme¹⁾; detta sköna exemplar hade nämligen varit de sakkunniges hemul.

Dr Olsson klarlade slutligen utförligt i en ny artikel i Svensk Tidskrift (1938:4) hela sammanhanget kring 1819 års normalupplaga samt belyste med flera exempel, huru misstaget att anse nyssnämnda antikvaedition som en sådan hade vållat ännu flera led samma förvanskningar i vår nya psalmbok. Misstaget skedde redan när februariförslaget fäder arbetade med saken, och man kan ju någorlunda förstå, att de sista sakkunnige kunde anse sig tryggade med auktoriteten i den textform, som detta förslag för Wallinpsalmernas del hade upptagit. Emellertid visar hela förloppet av denna historia, att psalmboksfrågan under sitt sista skede utsattes för en — helt visst mycket välment — forcering, som ej medgav lägenhet för den verkliga filologiska expertisen att i tid komma till tals, samt att slutredigeringen år 1937 av psalboken ej heller, som sig borde, kom att ske med bistånd av den särskilda sorts sakkunskap, som här hade varit av nöden, nämligen den bibliografiska.

De akter i målet, varmed dr Olsson har inlagt den stora förtjänsten att påvisa bristerna i den nya psalmbokens text, föreliggande samlade i en broschyr »Den Nya Psalmboken. Kritik och krav», vilken utgör 25:te häftet i Gleerups serie »Skrifter i teologiska och kyrkliga ämnen.» Förlagschefen docenten Algot Weirin, som delar den insiktsfulla kärlek till vår kyrkopsalm i dess klassiska gestalt, varom Bror Olssons insats vittnar, har bidragit med en inledande uppsats: »Vad frågan gäller», och med en stil-

---

1) Att man för Carl Johans räkning valde ett ex. av antikvaupplagan hade sitt speciella skäl: han kunde ju icke vårt språk, men ännu mer främmande för honom hade detta verkat i en psalmbok med s. k. svensk stil (fraktur).

kritisk essay, som ingående behandlar den enda nu kvarvarande av Lasse Lucidors psalmer, n:o 547 Herre Gud, för dig jag klagar. Han påvisar däri, huru man vid utgestaltningen av denna psalm har vacklat från den ena textformen till den andra: dels en mot originalet mera trogen (Eklund), dels en moderniserad (februari-förslaget), dels den av Wallin retuscherade (septemberförslaget), för att slutligen i huvudsak stanna vid den mellersta. Vissa förtjänster däri vitsordas, men samtidigt belysas både rena felläsningar, onödiga ändringar och stillösheter.

Den lilla boken har ett bestämt och konkret ärende; dess välgrundade kritik utmynnar i ett lika välgrundat krav: den vill påvisa och aktualisera behovet av en grundlig textrevision av hela psalmboken, avseende först och främst att återställa det Wallinska arvet i dess renast möjliga gestalt — varvid även »de gående dundren» med gelikar givetvis måste kalfatras — vidare också de yngre psalmerna, där psalmboken kan visas bjuda sämre text än den ursprungliga, samt slutligen även interpunkteringen, vilken visserligen i princip är riktig, såtillvida som den följer logikens och ej respirationens lagar, men flerstädes i praktiken felaktig.

Vill någon häremot med sedvanlig svensk byråkratstelhet invända, att vår psalmbok nu har sin normalupplaga, som med hänsyn till vådliga prejudikat ej bör ändras etc. etc., så kan man med författarna påpeka, att förlagen — även Diakonistyrelsens — redan i stillhet ha rättat det först påvisade textfelet: så till som i n:o 586:2, och att det sålunda icke har handlats alltför respektfullt med normalupplagans förmenta tabu. Har man sålunda redan så smått börjat en revision, så är det givetvis desto mera angeläget att denna sker på offentligt bemyndigande, av verkligt sakkunnige och enligt fasta och sunda principer; sådant borde för övrigt i själva verket mest tilltala en sann byråkrat.

Vill någon annan invända, att saken egentligen är en bagatell och ej värd att ägnas mera arbete och kostnad, så är att svara, att när det gäller Kyrkans heliga texter, består mellan innehåll och form ett så nära sammanhang, att innehållet alltid kan fordra ospard omsorg om sin form. Psalmboken är ju avsedd att vara ett sekularverk; och i samma mån som Kyrkan vågar tro och hoppas, att hennes sång ej skall vara en specialitet för ett sjunkande fåtal utan återigen skall bliva, enligt Wallins ord, ett »allom allt», en hela folkets andliga vattukälla, i samma mån bör

intet underlåtas, som befordrar dess framträdande i värdigaste och skönaste gestalt.

Det är därför livligt att hoppas, att Bror Olssons och Algot Werins skrift anammas av någon eller några av de betrodde män, som komma att delta i höstens kyrkomöte, och såmedelst får avlämna stoff till en värtalig och sakrik motion samt att kyrkomötet i sin helhet (med exempelvis 52 röster mot 2) fattar ett gott beslut: om psalmbokens textrevision.

Bo Sture Wiking.

Psaltarsång eller Psalmodiering på svenska.

Psalmodiering är konsten att utföra psaltarpsalmer och bibliska lovsånger på någon av de gamla psalmtönerna. Denna konst har uråldriga anor i kyrkans historia.

I vår svenska kyrka är psalmodieringens konst tyvärr numera förgäten. Ännu under reformationstiden behärskade man den. I regel utfördes psalmodieringen ännu under 1500- och 1600-talen ur den latinska psaltaren. Tidegården, exempelvis i Liber cantus 1620 och 1623, förutsatte sång ur den latinska psaltaren. Hänvisningarna till psalmerna, vilka skulle följa efter de meddelade antifonerna, göras på latin och ha tydligen avsett någon latinsk psaltare. Undantagsvis meddelas dock begynnelse av den svenska texten till Magnificat: *Mijn Siäl prijsar / etc.* (Se Liber cantus 1620 s. 156).

Detta sista citat visar att man under reformationstiden icke var helt främmande för tanken att psalmodiera på svenska. Ett annat exempel härpå ges oss i Höghandskriften från år 1540 (s. 64), där completoriet för kyndelsmässan har översatts till svenska. Efter den inledande psalmantifonen citeras begynnelseordet till den första av de fyra traditionella completoriepsalmerna: *Bönhör*. Detta hänvisar till den svenska psaltarens psalm 4. Mera än sådan hänvisning behövdes ej; det förutsattes att man hade den svenska psaltaren av år 1536 tillhands och därur hämtade psalmerna, och att man själv kunde lägga texten under melodien. Självfallet har man därvid psalmodierat i enlighet med